

Иван Вазов

Ah, Excellence

I

Доктор М. запали изгасналото си цигаро и като прекъсна шумния разговор, обърна се внезапно към г. Д... и каза:

– Да, вие щяхте да ни разкажете нещо любопитно, па млъкнахте?

Д... се обърна към присъстващите гости, между които имаше и двама още лекари, поухили се и каза:

– Не мога да разкажа пред това почтено събрание.

Всичките изгледаха позачудено.

– Тоест, как?

– Не мога, неудобно е.

– Някакъв секрет?

– Никак не е секрет.

– Тогава защо намирате неудобно?

Д... пак изгледа тримата лекари.

– Тъй, неудобно... тъй да кажа... неделикатно.

Тая въздържливост още повече раздражни любопитството. Накараха го всички с молба да каже.

– Но тука има доктори! – каза той.

– А! това ще е някаква епиграма против нашата бедна каста? – извика весело доктор Б., който беше свършил медицината в Париж, човек с бляскав ум и всестранна начетеност, с черни, светливи очи, които будно гледаха през очилата със златни кръжила. – Няма нищо. Ние, докторите, драги ми Д..., сме привикнали на присмивките още от Молиера: само поповете са били усмивани повече от лекарите. При все това, вие не можете нито да живеете, нито да мрете без тях и нас. Не се безпокойте, разказвайте храбро.

– Добре. Впрочем, разказът ми се не касае за българските доктори...

– Не ни утешавайте, но говорете – каза д-р М. и седна тежко на креслото. Въдвори се мълчание в стаята.

Д... зафана:

II

– Историята се отнася към онова блажено време, когато и аз по велението на боговете бях голям човек, тоест министър. Беше летния сезон, аз се чувствавах уморен и заради това зех си едномесечен отпуск, с намерение да си почина в разходка из планините на Швейцария, моето всегдатно възжелание. От друга страна, блазнаше ме желанието да посетя норвежките брегове, пътешествие въведено в мода от новия германски император Вилхелма.

– Помня, помня; но ти тогава не отиде нито там, нито там! – забеляза доктор М.

– Чакайте, ще ви кажа защо. Преди да тръгна, срещам се случайно тука с моя доктор г. П. и поисквам мнението му върху посоката, която трябва да зема. Доктор П. намери, че е добре да направя такава разходка, и понеже в България, както знаете, няма никак планини, нито красиви видове, препоръча ми той да си похарча парите в Европа, както прилича на всеки културен българин. Той обаче се затрудни в отговора си де именно да отида: в Швейцария ли или на Балтийско море, и ме посъветва във всеки случай, като минувам през Виена, да видя някой знаменит доктор и да искам от него наставления. Той има даже добрината да ми напише картичка с няколко думи до един такъв доктор, негов бивш професор, и аз тръгнах.

Във Виена нарочно спрях един ден, за да се срещна с медицинското светило. Подир нужните справки намирам къщата на доктора и се явявам в приемните му часове. Приемната му стая е пълна с гости. Дълго чакам, докато ми дойде реда да вляза при доктора. Най-после той ме приема. Човек около петдесетгодишен, с брадата строго лице, със суров, пронизателен поглед, той ме попитва по немски какво имам. Отговарям му на френски, че не знам немски език, и след това му подавам картичката на доктора П. Щом я прочете, лицето му светна от едно приятно, дружеско изражение, като че вижда в мене един стар и любим приятел, когото вижда подир десетгодишна раздяла.

– Ah, excellence!¹ – извика той и както бяхме прави, почтително ме фаша за рамената и ме туря да седна на креслото, облечено със син атлас.

Па седна и той и ме запита усмихнато:

1. Ah, Excellence! – Ах, ваше превъзходителство!

– Какво прави вашият княз? Ние сме добри приятели с него... Прекрасно, прекрасно! А моят драг приятел доктор П.? Поздравете го от мене, моля ви, когато се върнете.

Подир размяната на няколко думи още той ме попита:

– А сега, кажете ми, *monsieur le ministre*, какво имате?

Аз му разправих, че за щастие нямам нищо особено, а желая да ми посочи де е предпочтително да ида.

Но, види се, докторът не беше на мнение, че аз не страдам от нищо. Той ми зададе куп въпроси: върху занятията ми, върху образа на живота ми, върху дейността на желъдъка ми (казах му, че ям за троица), върху съня ми (казах му, че спя като праведник, осем часа непробудно), върху силите ми (казах му, че пеш се изкачвам без особна умора на връх Витоша).

Но всичките тия успокоителни отговори не успокоиха доктора. Той ме изглеждаше изпитателно с едно грижливо бащинско око и додето аз очаквах към кой край ще ме изпрати, той ми каза със сериозен вид:

– Потрудете се да се съблечете до пояс.

– Но аз, господин докторе, не се оплаквам решително от нищо! – отговорих зачудено.

– Excellence, оставете на мене да реша. Вие сте ми препоръчани и аз искам да изпълня длъжността си.

Нямаше какво да сторя и подчиних се. Няколко минути докторът ме пипа, изследва всячески, па каза:

– *Mércie*, облечете се сега.

Па надраска нещо на една голяма визитна картичка, тури я в плик и като ми я подаде, каза натъртено:

– Ваше превъзходителство, по мое мнение вие можете за по-после да отложите разходката си, а сега ви съветвам да идете на – той ми назова един прочут курортен немски град – и да се явите при доктора Л., който ще ви даде по-нататъшни съвети. Предайте му това писъмце с поздравленията ми.

– Но какво показва диагнозата ви, господин докторе? – попитах аз обезпокоен.

– Вие сте здрав, господин министре, но идете там, чистият въздух, горите, планините и там ще ги намерите. Господин доктор Л., след обстоятелно изследване, ще ви каже. Съветвам ви, идете.

Аз оставих безшумно на края на писмения му стол наполеона и си излязох през другата врата, изпращан с учтиви поклони от добрия доктор.

III

Когато се озовах на улицата, усетих, че главата ми прашеше. Лоши мисли ме налегнаха, черни съмнения ме загризаха. Очевидно, докторът намери у мене обезпокоителни признаци и от чувство на човеколюбие не ми обади значението им, като остави тая неприятна работа на колега си в немския град.

Аз вътрешно проклинах тоя доктор и доктора П., който ме прати при него, за да изгубя душевното си спокойствие. Даже фанях да се чувствавам, че не съм съвсем здрав, че нещо ме боли във вътрешността. Може би стомахът ми е болен, може би бъбрекът, злъчката, черният дроб – кой ги дявол знае!

Аз забравих и алпийските снежни върхове, и норвежките фиорди, дето дремят вълните на Северното море...

Аз бях болен човек! Мене ме прашаха да се лекувам!

Под влиянието на тия размишления, аз не усетих как съм минал през няколко многолюдни улици, как съм се качил на трамвая и как съм се озовал в гостилницата си „Метропол“.

Вечерях без охота и си легнах. През нощта се разбудих и фанях да мисля върху положението си. Де се готвех да вървя – де ме прашат!

Дълго мислих и ми дойде на ум, че аз бях министър и затова ме намериха болен. А може би докторът, като добър немски патриот, намери, че е по-добре да оставя българските си наполеони в немска земя, а не в друга... Тая мисъл ме поуспокои. Заедно с нея ми дойдоха на ума всичките легенди за свирепата алчност на някои европейски ескулапи, когато подушат в болника си дойна крава. Аз съжалявах, че не помолих доктор П. да не обажда на виенския си професор званието ми – може би на тоя миг щях да се радвам на цветущото си здраве, каквото имах преди един час. Не, няма ми нищо!

Но червеят на съмнението пак ме загриза. Ами ако действително имам нужда от лечение? Ако наистина тоя доктор е забелязал в организма ми присъствие или зародиш на някаква опасна болест? Кое ми дава право да мисля, че той не е добросъвестен човек? Званието ми министър не беше една броня против болестите, беше възможно да бъда болен като министър, както беше възможно да бъда болен като прост смъртен! Не, даже за моето собствено спокойствие, аз трябваше да ида там и да се представя пред учения доктор Л. Дойде ми щастливата идея за една

невинна лъжа да скрия от него своето величие, да му кажа, че съм изгубил картичката на виенския доктор. Моето инкогнито щеше да го запази от съблазън да ме намери болен, ако аз бях здрав.

Сутринта тръгнах.

IV

След десетчасово пътуване из цветущи предели, аз пристигнах по тъмно в знаменития лечебен град.

Още из пътя реших да запазя инкогнитото си не само пред доктора Л., но и пред останалото човечество, аз написах в регистра на гостилницата, дето слязох, срещу името си: „журналист“, което не е лъжа, както знаете. Закрит под това скромно, почти еснафско рухо, аз се чувствувах по-спокоен и отърван от досадителните поклони на прислугата и от възклицанието: „Екселенц!“ (тъй немците произнасят excellence)... Да е просто, не сях величие тука! То се плаща скъпо...

Доктор Л. живееше на най-видното място в главната улица. Додето отивах към него, умът ми беше цял съсредоточен върху онова, което ще ми каже докторът, и колкото приближавах къщата му, тревогата ми се увеличаваше и аз няхах охота да се любувам нито на гъстия живописен върволяк, из който отфърчаха до слуха ми думи от всички европейски езици, нито на зелените гористи бърда от двете страни на реката, край която върви главната улица.

Намерих приемната на доктора пълна с гости.

Няма нищо по-досадно за човек в моето тревожно състояние на духа, отколкото да чака цял час в такива докторски приемни, дето погледът пада само въз лица болничави, с признаци на вътрешно безпокойство или на страдание. Аз знаех, че можех да ги прередея, стига да прата на знаменития доктор картичката: едно превъзходителство не го оставят да чака. Но решил да не показвам предателския белег, аз дочаках реда си.

Доктор Л., човек едър, сериозен, със студен поглед, ме попита троснато нещо на немски, но аз му отговорих по френски, че не разбирам тоя език.

– О, няма нищо, ние докторите сме полиглоти, господине – отговори той по френски и ме покани да седна.

Понеже в приемната чакаха още болни, а в моята проста външност не откри никакви признаци от величие, той без всяко предисловие попита ме сухо що имам.

Аз му разправих, че съм пратен от виенския доктор да ми даде съветите си, като изказах съжалението, че съм изгубил препоръчителното писъмце.

– Не вреди, господине.

Той ми зададе бързо няколко стереотипни въпроси, каквито обикновено задават докторите на клиентите си. Моите отговори бяха отговори на един здрав човек, на когото всичките органи действуват правилно, който не усеща никакво разстройство и който сам не знае защо е дошъл при доктора.

Докторът ме изслуша, се като се взираше в лицето ми, па се усмихна и ми каза:

– Вие нямате нищо. Но ако желаете, понеже сте дошли тука, можете да се ползвате от солените извори, и това не е лошо: пиенето им е полезно и за здравите. Впрочем, както обичате...

И той стана в знак, че консултацията е свършена.

Вие си въобразявате радостта ми при тия успокоителни думи на доктора и с какво благодарение оставих на масата му десетте фиоринта, които извадих из портюфелчето си.

В тоя миг из него се изсипаха на масата няколко мои визитни картички, дето на френски стоеше освен името ми и високото ми звание, и заедно с тях пликчето на виенския доктор. Докато ги бързо събирах, очевидно докторът съгледа титлата ми: аз бях издаден!

– Тия са ваши? – попита той, като се вторачи в една от тях.

Беше глупаво да отричам.

Изведнаж лицето му се измени, то доби друго, почтително изражение и той извика гръмогласно:

– Ah, excellence!

Аз проклинах в душата и пращах по всичките чортове картичките...

– Пардон! Ах, как не ме предупредихте!... Моля, съблечете се – казатой развълнуван.

Аз се покорих на съдбата си.

Но как псувах, о, как псувах в ума си тая проклета случка.

V

Аз останах почти гол.

Докторът ме помоли да легна гърбом на канапето и зе да ме тупа, пипа, натиска по разни места на снагата, оскулигира с тръба дишането на гърдите ми, обръща ме на корем, слухтя с ухо по гърба ми с един тържествен и тайнствен вид. Това трая четвърт час.

Най-после ме помоли да стана и да се облеча, като ми помогна сам, и когато пак седнахме на креслата, той ми каза с важно, почти угрижено лице:

– Excellence! Аз считам за нужно подир преглеждането ви, да ви задам още няколко въпроса... Ах, как не ме предупредихте!

В тия последни думи звучеше нещо като извинение.

Зададе ми около двацет питанета върху образа на живота ми, занаятието ми, здравственото състояние на родителите ми и дедите ми, от какво са умрели, климата на София, от какво съм боледувал други път, прекалявал ли съм в нещо, като климаше значително с глава при всеки мой отговор-изповед.

– Пиете ли?

– Какво?

– Вино.

– Пия.

– Вие разбирате въпроса ми, господин министре... искам да ви попитам... – каза той с някакво колебание, – искам да ви попитам, пиете ли повечко?

– Само на трапезата.

– Много?

– От една до три чаши.

Той поклати глава, стори ми се, недоверчиво, като че искаше да ми каже:

„Хитрувайте вие, приятелю. Аз знам, че вие пиете много повече от това, не мене ще излъжете.“

Аз неволно се фанах за носа: нима намерва червен носа ми?

Докторът стана, седна при писалищния си стол и зе да пише. Кога-то свърши, аз го попитах тревожен:

– Какво намерихте у мене, господин докторе?

Вместо пряк отговор, той ми каза:

– Excellence, едно мога да ви кажа: вие непременно трябва да останете тука един месец, вашето общо състояние изисква грижливо лечение; умората, от която се оплаквате, не произлиза единствено от усилените ви занятия, а от органически ненормалности, на чието развитие и нежелателни сетнини трябва да се попречи по енергически начин. Ако желаете, тия ненормалности състоят в... (той ми изреди една върволица странни латински термини, от които нищо не разбрах.) Утре благоволете да дойдете пак при мене, за да ви дам нужните наставления, като ми донесете и анализа на урината ви (и той ми даде адреса на специалиста, който прави такива анализи). Добро виждане утре, господин министре!

Аз се върнах в страшно угнетено състояние на духа в гостилницата си.

Уви, аз бях болен човек! И ако съдя по латинските думи, трябва да имам най-малко петнайсет болести, без да съм подозирал това! Утре, когато му занеса анализа на специалиста, вероятно ще се открият още по-нови и опасни болести.

Проклятие!

VI

Сутринта докторът прегледа внимателно анализата, която му подадох – тя бе написана на немски – и лицето му доби сериозен вид. Той ми написа на една дълга ивица хартия режима, който трябваше да следвам в продължение на един месец, като се явявам през ден при него:

Всяка сутрин по девет часът ще ходя на главния минерален извор, който е всред града (забравих му името), и ще изпивам по една чаша вода.

На десет часът ще ходя на един друг извор да изпивам друга чаша минерална вода.

След това ще приемам лекове от една аптека, до която ме препоръча.

На единайсет часът ще ходя да правя баня в едно къпално заведение.

След това – дълга разходка.

След обед да правя шведска гимнастика в специалното за това заведение, до управителя на което ми написа няколко думи на една картичка (ах, поразена картичка!).

Храна: само една кифла с мляко и компот; пиво, вино – запрети.

Аз заследвах строго предписанията на доктора. От гладуване, от ходене, от къпане, от шведската гимнастика, от лекове, от нравствена мъка аз силно измършавях. По поръчката на доктора явях се през ден при него, оставяйки на стола му по десет фиоринта; той променяше изворите и числото на чашите, които трябваше да изпивам, и ме съветваше да продължавам тоя изсушителен режим. Аз вече не смеех да се погледна в огледалото. Някои познати българи, с които се намерих тука и които след малко си отидоха, се удивляваха на бързото ми изпусаляване, толкоз повече, че и преди това аз не минавах за пълен човек, както видите, че не съм пълен и сега. На въпросите им от какво се лекувам, аз отчаяно дигах рамена... Когато в ресторантите виждах щастливци да ядат всичко по волята си и да се прохладжат със златното пилзенско пиво, аз изпитвах Танталови мъки... Всеки мой ден беше изпълнен с извършване предписанията на доктора: аз се лекувах от заран до вечер, от заран до вечер – пиене вода на изворите, бани, шведска гимнастика, дълго ходене, постене, въздържане, лекове – недояждане и жадуване. Освен това незнаенето немски език ме спъваше на всяка стъпка; не

намерих вече и българин да разменя някоя дума, та самотията ми беше пълна. Често ми идеше да бягам, дето ми видят очите; но споменът за ужасните и тайнствени латински думи ме одържаше от това бягство и аз героически пренасях положението си на човек, който трябва да се лекува от безброй болести. Заедно с физическото отслабване и отпадане, аз и нравствено се чувствувах съкрушен в тоя немски град, който въпреки своята природна красота, богат и разкошен вид, ми стана умразен.

VII

Къде двайсетия ден един от слугите на гостилницата почука на вратата, влезе в стаята ми, поклони се почтително както никога и ми каза:

– Exellenz!

– Какъв exellenz? – извиках аз зачуден и недоволен, защото в гостилницата не бях заявил званието си, което по моя поръчка не фигурираше и на пликовете на писмата, що получавах от София.

Слугата ме погледна смутено.

– Извинете, exellenz, но понеже господинът ви нарече...

– Кой господин?

– Един господин там пита за вас...

– Кой ще е? – помислих си аз зачуден.

В това също време на вратата се почука и на отговора ми „Exellenz“ влезе бързишката един господин, който дойде и се разцелува с мене.

Само когато се назова, аз можах да се сетя, че имам гост старият мой приятел, хърватинът д-р Франц Г., който бе служил преди десетина години в България, дето се бяхме сблизили.

Още от първите му думи аз разбрах, че той е открил моето инкогнито в гостилницата. Той случайно бил узнал от един софийски вестник, че се намирам в тоя град, избродил всички гостилници да ме търси и най-после ме намерил тука.

– Ах, господин Д..., каква болест имате, за бога? – подзе той след първите дружески излияния, като гледаше моето измахнато лице.

– Каква болест? Питайте: какви болести, докторе! Аз трябва да имам най-малко петнайсет болести.

– Ужасно! Но какво именно? – питаше той твърде обезпокоен.

– Аз не мога да ви кажа, защото моят доктор ги изреди на латински, а аз не разбирам този език.

И му разказах изтезанията, на които се подлагам доброволно от двайсетина дена насам и колко ми е дотегнал животът в тоя град.

– Бедни мой приятелю, как ви жая! Аз сякаш предчувствах, че ще имате нужда от мене, та три дена ви диря из тоя град.

Той ми зададе няколко лекарски въпроса, прегледа анализата, която запазах, и каза радостно:

– Слава богу, тук няма нищо обезпокоително. Но дайте да ви прегледам и аз...

Съблякох се и той ме прегледа и изследва с най-щателно внимание.

После ме изгледа в очите няколко време зачудено, фана си рунтавата къдрава брада и каза:

– Драги господин министре! Доктор Л. знае ли, че сте такъв?

– Да.

И аз му разправих мненията на доктора Л. преди и после откритието на моя сан.

Той ме изгледа вторачено:

– Да, вие сте в опасност!

– И вие намирате това! – извиках уплашен.

Той ме улови за ръката.

– Искате ли един приятелски, искрен, братски съвет от мене?

– Кажете, докторе.

– Бягайте оттука!

Аз го гледах смаян.

– Това е моят съвет. Бягайте! Вие нямате нищо, вие сте съвършено здрав човек... Ах, приятелю, вие добре сте били решили най-напред да си криете високото положение... Знайте, че тука има доктори знаменити, но има и такива, на които трябва много пари, богати жертви, които да скубят безбожно, те имат процент и от заведенията, до които препоръчват болните си, те са ян-кеседжиите на науката, както ще е и тоя доктор Л. Вероятно, като е узнал, че сте български министър, помислил е, че сте богати като индийски раджа. Идете си в Швейцария или в София, по-скоро!

– Докторе! Вие ме спасихте! – извиках аз покъртен, като стиснах от сърдечна благодарност ръцете на добрия хърватин.

– Хай да се разходим сега – каза докторът и си зе шапката.

– Докторе, после разходка, а сега искам да ям, да ям, да ям искам до пукване! Аз съм гладен, жеден човек!

Докторът се усмихна.

– Види се, немецът е искал да ви помъчи, като е по-душил, че сте русофил... Да идем на градината Belle-vue, дето чака сега жена ми. Там ще попируваме заедно и ще се почерпим с най-доброто пилзенско пиво за братството на славянството.

VIII

Същия ден още аз пратих в плик на доктора Л. едно снопче фиоринти: допълнителна награда за грижите му, положени за моето лекуване от болестите с латински имена, като му съобщавах, че по неотложни причини аз напускам града.

Понеже ми оставаха още десет дена от отпуска, аз отидох да ги прекарам в Прага, да си почина от лекуването и да се похраня човешки, за да се посъвзема малко, защото инък ме беше страх да се върна в София при домашните в такова плачевно състояние.

1901

КРАЙ

Източник: Словото

Набиране: Надежда Владимирова и Мартин Митов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4406>]